

FRIDA KAHLO & DIEGO RIVERA
Polski kontekst
28.09.2017 — 21.01.2018

Frida Kahlo i Diego Rivera

Polski kontekst

Scenariusz lekcji przed wystawą według prezentacji

Prezentacja dostępna pod adresem:

<https://prezi.com/view/QD3fg9SXUtV9MgTfk26j/>

Lekcję można poprowadzić w trakcie:

- **godziny wychowawczej**
- **języka polskiego**
- **historii**
- **wiedzy o społeczeństwie**
- **wiedzy o kulturze**
- **plastyki**
-

Od nauczyciela zależy, na których wątkach skupi uwagę uczniów. Prezentacja wraz z niniejszym scenariuszem jest **zaproszeniem do rozmowy** z uczniami o kulturze i sztuce meksykańskiej.

Poniższy scenariusz to wyłącznie **propozycja** sposobu, w jaki lekcję można poprowadzić. Zakładamy kreatywne podejście do tematu oraz autorskie wykorzystanie zaproponowanych przez nas materiałów, zgodnie z tym omawianym podczas lekcji oraz dostosowanym, go potrzeb uczniów.

Dołączona prezentacja jest bardzo intuicyjna, by ją uruchomić, wystarczy dostęp do Internetu. Slajdy przełączamy używając myszki, klikając na strzałkę w prawo bądź za pomocą klawiatury. Aby przybliżyć obraz, należy kliknąć myszką w polu prezentacji lub użyć prezentera.

„Frida Kahlo i Diego Rivera. Polski kontekst”

Tytuł lekcji: Frida i Diego

Pytania przed prezentacją:

- Co wiemy o Meksyku?

- Czy znamy jakiś artystów, których biografia mocno naznaczona była cierpieniem?
- Kim jest gwiazda popkultury, a kim artysta? Czy artysta może być gwiazdą popkultury?
- Czy znamy osoby, które ze swojej niepełnosprawności uczyniły atut i potrafią żyć pomimo cierpienia? A może nawet robią wszystko, by pomóc innym, mimo własnej tragedii?

Problemy podjęte w prezentacji:

- Historia Meksyku – Aztekowie oraz hiszpańska konkwista
- Kultura, a przede wszystkim jedzenie, które znamy bardzo dobrze w Polsce, a pochodzi z Meksyku
- Biografia artystów Fridy i Diega

Rezultaty:

Dzięki lekcji dzieci otrzymują dodatkowe informacje związane z wystawą. Ma ona charakter wprowadzający. Poszczególne wątki będą rozwinięte w trakcie **lekcji dla szkół**, które nasi edukatorzy prowadzą w Sali Wystaw, gdzie odbywa się wystawa: „Frida Kahlo i Diego Rivera. Polski kontekst”.

Lekcje muzealne zamawiać można:

pod nr tel. 61 64 65 288 lub adresem: frida@ckzamek.pl

Oferta oraz **opis lekcji** dostępna jest na stronie internetowej Centrum Kultury ZAMEK: <http://ckzamek.pl/podstrony/1850-frida-na-zamku/>

Prezentacja:

Układ prezentacji odnosi się do tematów, które mają przybliżyć uczniom bohaterów wystawy. Rozpoczynamy od historii i od dawnej cywilizacji Azteków. Proponujemy również zastanowienie się nad dobrami, które pochodzą z Meksyku, takich jak: kakao, awokado, chili i kukurydza, które są nam zwyczajnie bliskie. Następnie zawarliśmy w prezentacji bardzo krótkie, hasłowe przedstawienie samej Fridy oraz Diega z ich obrazami (autoportrety i mural). Ważnym kontekstem w przypadku wystawy jest oczywiście konkwista, stąd nasz wybór, by zaprezentować ten temat, który poruszony zostaje w pracy Rivery.

Na końcu dokumentu znajduje się **Słowniczek** oraz **Bibliografia**

Frida i Diego

Istny Meksyk

Meksyk i Poznań dzieli odległość 9 750 km. Meksyk zajmuje powierzchnię 2 mln km² dla porównania powierzchnia Polski to raptem 312 679 km². Mimo odległości oraz różnicy w powierzchni naszych krajów, odwiedzimy ten fascynujący kraj za sprawą dwojga wybitnych artystów. Dzięki wystawie: „Frida Kahlo i Diego Rivera – Polski kontekst” będziemy mogli poczuć trochę Meksyku w Poznaniu. Zapraszamy na wycieczkę oraz spotkanie z krajem, który wbrew pozorom nie jest tak odległy, jakby mogłoby się wydawać na pierwszy rzut oka.

W prezentacji będącej nieodłączną częścią tego tekstu, znajduje się mapa. Można ją przybliżyć i zastanowić się nad tym, jaki klimat panuje w Meksyku, ale też pomówić o stosunkach panujących między Meksykiem a Stanami Zjednoczonymi.

Aztekowie

Pierwszy okres, o którym należy wspomnieć, to czas prekolumbijski (przed odkryciem Ameryki przez Kolumba w 1492 roku). Terytorium to zamieszkiwali Indianie, którzy mieli bardzo wysoko rozwiniętą kulturę, byli to m.in. Olmekowie, Zapotekowie, Majowie, Toltekowie i najbardziej znani – Aztekowie. W miejscu obecnego miasta Meksyk znajdowała się stolica imperium Azteków, którzy sami siebie nazywali *Mexica* (wym. *Meszika*).

Pierwsi ludzie dotarli na teren Ameryki prawdopodobnie 13 500-11 000 lat temu. 9 000-2 000 lat p.n.e pierwotni mieszkańcy osiedlali się na wybranych terenach i z koczowniczego zmieniali tryb życia na osiadły. Zajmowali się przede wszystkim rolnictwem. 1500-1000 lat p.n.e. zaczęli kształtować pierwsze struktury życia państwowego na terytorium Ameryki Środkowej. 1000-600 lat p.n.e. pojawiła się pierwsza cywilizacja z własnymi wierzeniami oraz kalendarzem na terytorium dzisiejszego Meksyku (dzisiejszy stan Veracruz) i byli to Olmekowie. 600-150 lat p.n.e. badacze wskazują na stopniowy upadek cywilizacji Olmeków. Stopniowo rozwija się i zaczyna dominować kultura Majów oraz Zapoteków. II - VII wieku to okres największego rozwoju tych cywilizacji i właśnie z tego czasu pochodzą najciekawsze przykłady piramid schodkowych. Świadczy o tym stolica, miasto i centrum

religijne Teotihuacán, który w okresie swej świetności miał przypuszczalnie od 100 000 – 200 000 mieszkańców.

Ilustracja: *Kamień Słońca* lub *Kamień Pięciu Er* mierzy 358 cm średnicy, ma 98 cm grubości i waży 24 tony. Często błędnie uważany jest za kalendarz; w rzeczywistości przedstawia aztecki mit o powstaniu świata

Wszystkie starożytne kultury ukształtowały sposoby tłumaczenia sobie świata oraz zjawisk, które dzieją się wokół nich. Cywilizacje dawne wyznawały wielu bogów, a każdy z nich zajmował się określonymi dziedzinami życia. Nazywamy to politeizmem. Judaizm, a później chrześcijaństwo i islam, to religie wyznające jednego Boga. Ten typ religii nazywamy monoteizmem. Najbardziej znane są dzisiaj dawne wierzenia bliskie kulturze, w której się wychowaliśmy, czyli mity starożytnych Greków oraz Rzymian. Opowieści ułożone przez nich towarzyszą nam na co dzień. Wystarczy pomyśleć o nazwach otaczających nas produktów. Przykładem jest firma produkująca sportową odzież zaczerpnęła swoją nazwę od greckiej (później rzymskiej) bogini zwycięstwa Nike.

- **Można porozmawiać z uczniami o różnicach między mitologią grecką i rzymską. Z czego wynikają te różnice?**

- **Warto sprawdzić, jak wygląda wasza znajomość 12 greckich bogów. Czy potraficie wymienić imiona i atrybuty?**

Opowieść, którą znajdujemy we wszystkich cywilizacjach, to historia stworzenia świata¹. Człowiek zawsze zastanawiał się nad tym, co było i jak to się stało, że jest tak, a nie inaczej. Grecy uważali, że świat powstał z chaosu, z którego wyłoniła się bogini Gaja oraz Kronos, którzy stali się rodzicami wszystkich bogów.

- **Warto zastanowić się nad innymi opowieściami o stworzeniu świata, jak wygląda on w biblii? A jak wygląda mit stworzenia świata według Słowian?**

Cywilizacje zamieszkujące obecne terytorium Meksyku ukształtowały własny system wierzeń. Na ilustracji znajduje się przedstawienie opowieści o stworzeniu świata. Aztekowie wierzyli, że na początku było Dwoiste Bóstwo, które składało się z pierwiastka męskiego oraz pierwiastka żeńskiego. Pan Dwoistości oraz Pani Dwoistości mieszkali w niebie, a właściwie

¹ Legendy o stworzeniu świata w różnych kulturach: <http://forum.przyszloscwprzeszlosci.pl/mity-i-legendy/legendy-o-powstaniu-swiata-t114.html>

w jednym z trzynastu jego wersji. Bogowie ci mieli czterech synów, którym polecili stworzyć świat. Metodą prób i błędów udało im się stworzyć: ogień, pół słońca, mężczyznę, kobietę, kalendarz, bogów piekielnych, wodę, ryby oraz ziemię. Największym problemem było pół słońca, dlatego bogowie poświęcili życie, by mogło powstać całe. Aztekowie czcili słońce więc, żeby codziennie mogło ono wschodzić i zachodzić, konieczne były ofiary z ludzi. Podobnie, jak bogowie oddali życie (pomimo nieśmiertelności), tak ludzie również muszą składać ofiarę z życia, aby utrzymać porządek świata. Wojownicy, którzy karmili bogów, według wierzeń azteckich powracali na ziemię pod postacią kolibrów lub motyli. Aztekowie mieli bardzo wielu bogów, do których modlili się i składali ofiary, by zapewnić sobie ich pomyślność. Jeden z najważniejszych bogów był Quetzalcoatl w języku azteckim *Pierzasty wąż*, to on stworzył ludzi, a utożsamiany był z ziemią, dziennym niebem i wiatrem. Huitzilopochtli w języku azteckim *Kolibier z południa*, czyli bóg wojny i słońca w zenicie, stał się narodowym bogiem Azteków. Ponadto Aztekowie wierzyli w innych pomniejszych bogów takich jak: bóg ryb, rybaków i jezior, bóg kukurydzy, bóg pijaństwa, bogini wody, bóg ofiar, bogini domowego ognia i wulkanów, bogini pożywienia i kukurydzy, bogini płodności i ziemi, bogini kalendarza i astrologii, bogini nieba, bogini ziemi, bogini księżyca, bóg ognia i rozkoszy, bóg ognia, bogini soli, bogini ziemi, śmierci, starego zboża i suchej kukurydzy, bogini ognia i gwiazd, bogini cielesności, prostytutek i rozwodów i inni.

- Czy znacie imiona bogów słowiańskich, a może bogów, w których wierzone w starożytnym Egipcie? Porównajcie te wierzenia.

Przyglądając się wierzeniom innych cywilizacji, można dostrzec cechy wspólne. W większości znanych nam mitów stworzenie świata zawsze wiąże się z czterema żywiołami: woda, ogień, powietrze i ziemia. Dodatkowo ludy starożytne najczęściej trudniły się rolnictwem. Mnogość oraz wąska specjalizacja bogów miała pomóc w uzyskiwaniu najlepszych plonów.

Z czym kojarzy nam się Meksyk?

Porozmawiajcie o tym, z czym może kojarzyć się Meksyk. Poniżej w **przedstawiamy tylko propozycję.**

Chili - Kuchnia meksykańska jest ostra, między innymi dzięki papryce. Łącznie w Meksyku można znaleźć ok. 200 różnych odmian papryczek. Wykorzystuje się zarówno te świeże, jak i suszone czy wędzone.

Kakao - Dla Azteków kakao symbolizowało moc i chwałę. Było napojem rytualnym, podczas ślubu państwo młodzi pili je ze wspólnego kielicha. Czekolada ówczesna miała smak inny od tego, który znamy dzisiaj. Oprócz kakao zawierała wiele innych składników, a były to m.in. nasiona sezamu, anyż, goździki, wanilia, pomidory, ziele angielskie, kukurydza mielona, miód i oczywiście wszechobecne w Ameryce Południowej chili. Na królewskie bankiety dodatkiem do czekolady były suszone i sproszkowane kwiaty.

Awokado - "Zielone złoto" - w Meksyku awokado jest tak popularne, jak u nas jabłko: znajdziemy je w każdym domu, na każdym stole. Mimo iż subtelnym smakiem i delikatnym miąższem bardziej przypomina owoc niż warzywo, to Meksykanie jedzą je każdego dnia, dodając do niemal każdego posiłku. Meksyk jest największym na świecie producentem i eksporterem awokado, co trzeci owoc na świecie pochodzi z tego kraju.

Kukurydza - W kuchni azteckiej najważniejszym składnikiem była kukurydza; odgrywała też kluczową rolę w ich mitologii. Kukurydza była dla Azteków tak ważna, jak pszenica i chleb w Europie czy ryż w większej części Azji Wschodniej. Istniało wiele odmian kukurydzy, które różniły się kolorem, budową i rozmiarem. Kukurydzy używano do wyrobu tortilli czy kleiku kukurydzianego. Kukurydza nazywana jest złotem Meksyku.

- To są tylko nasze kulinarne skojarzenia. W czasie burzy mózgów może znajdziecie ciekawsze i inne.

- W tym miejscu można porozmawiać o westernie, w którym budowany jest stereotypowy obraz Meksykanina, a sam gatunek filmowy jest podstawą dla kształtowania się społeczeństwa amerykańskiego. Można wspomnieć o podróży Henryka Sienkiewicza do Stanów Zjednoczonych oraz jego fascynację kulturą amerykańską. Przeczytajcie wspólnie nowelę *Sachem*, która powstał pod wpływem tej podróży. Sienkiewicz napisał również *Komedie z pomyłek*, która jest przykładem polskiego westernu, której ekranizację zrealizowano w 1967 roku. Warto zobaczyć jak westerny kręcono w Polsce. Film trwa 26 minut i jest dostępny w Internecie². Przy okazji można

² https://www.youtube.com/watch?v=8oUbYx0_n8s

porozmawiać o stereotypach, jak my postrzegamy naszych sąsiadów oraz o obecnej polityce Donalda Trumpa, prezydenta Stanów Zjednoczonych.

- Można wspomnieć o mitycznej krainie Eldorado. Która bardzo często pojawia się w literaturze europejskiej rozpoczynając od powiastki filozoficznej *Kandyd czyli optymizm*³ Voltair (1759) na ekranizacjach kończąc: *Tajemnicze złote miasta*⁴ 1982-1983, czy *Droga do El Dorado*⁵ z 2000r.

- Dla fanów sportu, a właściwie piłki nożnej można wspomnieć o Mistrzostwach Świata w Meksyku w 1986 roku, w trakcie których polska reprezentacja odniosła niewątpliwy sukces.

Frida

Biogram:

Frida Kahlo de Rivera (ur. 6 lipca 1907 r. w Coyoacán, zm. 13 lipca 1954 r.; Magdalena Carmen Frieda Kahlo y Calderón). Była jedną z czterech córek węgierskiego Żyda i matki o hiszpańsko-meksykańskim pochodzeniu. Jako dziecko przeszła polio - chorobę atakującą układ nerwowy oraz rdzeń kręgowy. Kiedy dorosła zdecydowała się na szkołę medyczną w Mexico City. Jednak w wieku 18 lat została poważnie ranna w kolizji autobusu z tramwajem. Spędziła ponad rok unieruchomiona w łóżku, lecząc się ze złamań kręgosłupa, obojczyka i żeber. Była operowana ponad 30 razy, a w trakcie swojej rekonwalescencji zaczęła malować. W wieku 22 lat Kahlo poślubiła sławnego meksykańskiego muralistę, starszego od siebie o 20 lat, Diego Riverę. Frida powiedziała kiedyś: „Ucierpiałam w życiu w dwóch wypadkach. Jednym był tramwaj, który we mnie uderzył a drugim był Diego”. Tramwaj okaleczył ją fizycznie, Rivera emocjonalnie.

Malarstwo Fridy Kahlo jest jednak nie tylko odzwierciedleniem osobistych kolei losu, naznaczonych fizyczną i psychiczną traumą. Jej sztuka spleta się z historią i duchem czasów, uobecniając społeczne i kulturowe przemiany, jakie miały miejsce w Meksyku w XX wieku. Zaowocowało to niezwykłym i unikatowym połączeniem indywidualnej artystycznej ekspresji, języka, wyobraźni, kolorów i symboli meksykańskiej kultury. Jednocześnie Kahlo

³ <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/kandyd.html>

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=AjgNc3YRMpc>

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=JcOfJwN0bdY>

i jej sztuka są żywym wyrazem artystycznej awangardy i kulturowej żywiołowości tamtych czasów; zagłębienie się w jej twórczość pozwala dostrzec przeplatające się trajektorie prądów kulturowych i artystycznych, które zaznaczyły wówczas swoją obecność w Meksyku – od pauperyzmu i estradyntyzmu przez surrealizm aż do tego, co wiele lat później nazwano realizmem magicznym.

Frida Kahlo zmarła w wieku 47 lat. Jej prochy złożono do prekolumbijskiej urny, którą zobaczyć można w „Niebieskim Domu”, który dzieliła z Riverą. Rok po śmierci Fridy, Rivera przekazał dom państwu, aby stworzono z niego muzeum – Museo Frida Kahlo⁶.

Niebieski Dom

Frida urodziła się i mieszkała w Niebieskim Domu w Meksyku. Jest to miejsce istotne dla niej i często pojawiało się w obrazach. Ponadto „niebieski dom” to miejsce radości i cierpienia. To pamięć o rodzicach, o rewolucji oraz o przeszłości Meksyku. Wszystko to było dla niej bardzo ważne i ukształtowało jej sposób myślenia i malowania.

- Zastanówcie się nad tym, gdzie mieszkacie, jak wygląda wasze otoczenie oraz to, co jest istotne dla was. Rozmowa może dotyczyć też przedmiotów, którymi są dla nas cenne, choć z pozoru mogą nie przedstawiać żadnej wartości. To, w jaki sposób kształtujemy przestrzeń, odzwierciedla nasz charakter.

- Gdybyście byli artystami, co chcielibyście uwiecznić na swoich obrazach? W jakich pomieszczeniach namalowałibyście swoich bohaterów?

- Można w trakcie lekcji plastyki zrobić kolaż wymarzonego domu. Można także przeanalizować katalogi wnętrzarskie i wspólnie zastanowić się, dla kogo te domy są projektowane. Kim są „szablonowi” mieszkańcy, gdzie pracują, jakie noszą ubrania, czym się interesują oraz co czytają, oglądają? Warto zastanowić się nad tym, w jaki sposób działa reklama, jak produkuje potrzeby posiadania np. kanapy.

- Rozmowa może dotyczyć domów artystów albo pracowni artystów. Ciekawym kontekstem może być para polskich artystów Władysław Strzemiński i Katarzyna

⁶ Katalog *Frida Kahlo i Diego Rivera. Polski kontekst. 28.09 2017-20.01 2018*, Centrum Kultury ZAMEK, Poznań 2017.

Kobro⁷ czy mieszkanie Zdzisława Beksińskiego⁸, które zostało odtworzone w Muzeum w Sanoku. Innym bardzo ciekawym artystycznym domem jest Muzeum-Dom Salvadora Dali⁹. Warto porozmawiać o różnych ekscentrykach i postaciach właśnie z perspektywy ich mieszkań.

Obrazy

Niektórym osobom łatwiej jest uporać się ze swoimi problemami, spisując je w dzienniku lub pamiętniku. Frida nie miała łatwego życia, nieustające zmaganie się ze swoim ciałem, które było chore oraz trudny i burzliwy związek z Diego - wszystko to naznaczyło jej życie cierpieniem. Malarstwo Fridy można potraktować także jako pamiętnik, zapis przeżyć i emocji dnia codziennego.

- Może czytaliście już pamiętnik jakiegoś znanego pisarza?
- A może sami piszecie dzienniki lub pamiętniki?
- Dlaczego?
- Mamy różne sposoby kształtowania wypowiedzi artystycznej. Pomyślcie o narracji w powieści, w wierszu czy dramacie? A jak wygląda wypowiedź poprzez malarstwo? Zastanówcie się, czy wypowiedzi artystyczne, w różnych mediach, można ze sobą porównać. np:

Mit o Ikarze i przedstawienie *Ikara* Pietera Breugla (ok 1557) *Pejzaż z upadkiem*¹⁰

Przypowieść o Judycie i Holofernesie z obrazem Artemisi Gentileschi *Judyta zabijająca Holofernesa* (1612-13)¹¹

Albert Camus *Upadek*¹² oraz przedstawienie Jana Van Eycka *Ołtarz Gandawski [część zaginiona] Sędziowie sprawiedliwi* (1432)¹³

⁷ <http://www.dzienniklodzki.pl/artukul/85476,kobro-i-strzeminski-sztuka-milosc-udreka,id,t.html> Kobro <http://culture.pl/pl/tworca/katarzyna-kobro> Strzemiński <http://culture.pl/pl/tworca/wladyslaw-strzeminski>

⁸ <http://www.rp.pl/artukul/1089008-W-mrocznym--mrocznym-domu.html#ap-1>

⁹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Tr%C3%B3jk%C4%85t_Dalego

¹⁰ https://pl.wikipedia.org/wiki/Pejza%C5%BC_z_upadkiem_Ikara

¹¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Motyw_Judyty_i_Holofernesa_w_malarstwie

¹² <http://doci.pl/uzavrano/albert-camus-upadek+f1xxc5>

¹³ https://pl.wikipedia.org/wiki/O%C5%82tarz_Gandawski

Opis bitwy Grunwaldzkiej w *Krzyżakach* Henryka Sienkiewicza oraz Jan Matejko *Bitwa pod Grunwaldem* (1875-1878)¹⁴ i Stanisław Wyspiański karykatura *Bitwy pod Grunwaldem*¹⁵

Ilustracja: *Autoportret ze obciętymi włosami* olej na płótnie, (28x40 cm), kolekcja Museum of Modern Art (MoMA), Nowy Jork, Stany Zjednoczone, 1940

Zastanówcie się nad kolorami, których używa artystka. Zwróćcie uwagę na to, co na nim widać prócz samej Fridy. Zastanówcie się nad emocjami, które towarzyszą temu przedstawieniu.

- Jak sądzicie, dlaczego artystka ścięła włosy?
- Przyjrzyjcie się temu jak wygląda, jakie nosi ubrania?
- Czy Frida wygląda kobieco czy męsko?
- Pomyślcie o roku w którym powstał obraz. Jak wyglądała moda w latach 40, jakie noszono ubrania i fryzury?
- Co może oznaczać zapis nutowy, a może potraficie odczytać, co to za utwór. Wszystko, co znajduje się na obrazie, ma znaczenie.

Ilustracja: *Korzenie* olej na płótnie, (499x30,5cm), prywatna kolekcja, 1943

Przeszłość – korzenie, pochodzenie to elementy naszej tożsamości. Zastanówcie się nad kolorami, których używa artystka. Co jest dla niej ważne oraz dlaczego przedstawiła się w pozie horyzontalnej. Pomyślcie o przeszłości Meksyku, o owocach, o przyrodzie.

- Czy rysowaliście swoje drzewo genealogiczne? Czym jest dla was znajomość bliskich, zwłaszcza tych, którzy odeszli już z tego świata?
- Dlaczego ważna jest przeszłość? Czego możemy się nauczyć dzięki historii?
- Co mówi nam ten obraz, jaką postawę wobec przeszłości oraz przyszłości przyjmuje artystka?

¹⁴ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Bitwa_pod_Grunwaldem_\(obraz_Jana_Matejki\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Bitwa_pod_Grunwaldem_(obraz_Jana_Matejki))

¹⁵ <http://culture.pl/pl/artykul/czy-matejko-byl-malarzem>

- Zastanówcie się nad sentencją Cyserona „Historia jest nauczycielką życia - *Historia magistra vitae est*”.

Ilustracja: *Niech żyje życie (Viva la vida)* olej na desce, (50,8x 59,5cm), kolekcja Frida Kahlo Museum, Mexico City, Mexico, 1954

Historia Fridy to historia cierpienia. To jest ostatni obraz, który namalowała przed śmiercią. A dokładnie osiem dni przed swoim odejściem. Na obrazie widzimy martwą naturę.

- Zastanówcie się nad rolą koloru w tym przedstawieniu.

- Pomyślcie nad tytułem.

- Co chciała przekazać nam artystka? Z jakimi emocjami nas zostawiła?

Diego

Biogram:

Diego Rivera (ur. 8 grudnia 1886 r. w Guanajuato, zm. 24 listopada 1957 r. w Meksyku, Diego María de la Concepción Juan Nepomuceno Estanislao de la Rivera y Barrientos Acosta y Rodríguez) – meksykański malarz, grafik, architekt, mąż Fridy Kahlo.

Artystyczna twórczość Diego Rivery ewoluowała. Najpierw tworzył w oparciu o kubizm, zafascynowany był zwłaszcza twórczością Cezanne’a i Mondriana. Później było malarstwo figuratywne oraz fowizm. Słynął ze swych meksykańskich murali. Zajmował się także rozwijaniem narodowej sztuki poprzez realizowanie specjalnych programów nawiązujących do tradycji prekolumbijskich.

Po śmierci Fridy malarz ciężko zachorował. Jego prawe ramię było sparaliżowane po wylewie, mimo to nieustannie tworzył. Zmarł 24 listopada 1957 roku na atak serca¹⁶.

Ilustracja: Frida Kahlo *Portret Diego Rivery*, 1937, olej na desce, (53 × 39 cm), Kolekcja Gelmanów

Portret namalowany przez Fridę. Zastanówcie się wspólnie, jak żona widzi swojego męża. Portret to bardzo intymne przedstawienie postaci.

¹⁶ Katalog *Frida Kahlo i Diego Rivera. Polski kontekst. 28.09 2017-20.01 2018*, Centrum Kultury ZAMEK, Poznań 2017.

- Czy w tym portrecie możemy dostrzec charakter przedstawionej osoby?
- Czego możemy dowiedzieć się o Diego Riverze z takiego przedstawienia?

**Ilustracja: Diego Rivera, *Przybycie Corteza*, 1951, mural, (4,32x3,24m)
Narodowy Pałac w Meksyku**

Ilustracja przedstawia fragment muralu opowiadającego historię Meksyku. Diego Rivera wykorzystuje technikę malarstwa monumentalnego, by przybliżyć przeszłość Meksyku. Mówimy o czasach, w których Meksykanie wciąż budują swoją tożsamość oraz odrębność względem Europy. Okres kolonizacji, najpierw wpływy hiszpańskie, później francuskie, spowodowały, że kultura Meksyku nie miała możliwości samodzielnego rozwoju. Malowidło przedstawia kilka historii. Postacie centralne dokonują wymiany handlowej. Widzimy, że kolonistów interesują wyłącznie pieniądze i zdobywanie bogactwa kosztem rdzennych mieszkańców. Po lewej stronie przedstawieni zostają rdzenni mieszkańcy, którzy są bezwzględnie wykorzystywani. Sposoby niewolenia Indian uwiecznione są powyżej po prawej stronie. Ważnym wątkiem do którego odnosi się Rivera w przedstawieniu, to misja chrystianizacyjna Meksyku. Malowidło monumentalne przedstawiające historię w dużej części niepiśmiennego ludu w Narodowym Pałacu, to przykład posłużenia się bardzo prostymi środkami. Bohaterowie przedstawienia to negatywnie zilustrowani kolonizatorzy oraz masa bezimiennych Indian, których rozpoznajemy po kolorze skóry. Bardzo trudno oszacować, ilu rodowitych mieszkańców straciło życie w trakcie tego krwawego narzucania kultury europejskiej, jednak dane szacunkowe mówią, że populacja zmniejszyła się od 50% do 90%. Malowidło jest bardzo czytelne, posługuje się typami postaci, wręcz stereotypami. Historia ta jest przedstawiona jednostronnie oraz karykaturalnie. Należy pamiętać, że w koncepcji malarstwa monumentalnego liczy się prosty wyraźny komunikat. My – Indianie, mieliśmy własną kulturę, przyjechali oni – źli kolonizatorzy z Europy i nas wykorzystali.

Warto porozmawiać na temat propagandy. Rivera i Kahlo byli działaczami komunistycznymi. Można odwołać się do sztuki nazistowskiej oraz socrealizmu. Dobrym przykładem jest Zamek Cesarski w Poznaniu. Obiekt, w którym znajduje się wystawa „Frida Kahlo i Diego Rivera. Polski kontekst” jest ważnym punktem odniesienia dla samej wystawy.

Zamek został zbudowany 1905-1910 jako ostatnia rezydencja Cesarza Wilhelma II, Cesarza Prus oraz Króla Niemiec. Po zwycięskim Powstaniu Wielkopolskim (1919),

Poznań wrócił do Polski i wnętrza zamkowe służyły jako sale dydaktyczne Uniwersytetowi Poznańskiemu, a apartamenty cesarskie kolejnym prezydentom II Rzeczypospolitej. W trakcie działań wojennych między rokiem 1940 a 1943 Zamek, przeszedł niemalże całkowitą przebudowę w estetyce narodowo-socjalistycznej, obowiązującej w III Rzeszy. Historyczna część zamku, w której znajduje się część wystawy, to właśnie wykładnia nazizmu w architekturze.

Szczególnie warto przyjrzeć się płaskorzeźbie wieńczącej okno na klatce schodowej zwanej *Schodami Gauleitera*. Nazistowska płaskorzeźba wpisała się w estetykę socrealizmu ze względu na jej propagandowy charakter. Jej wymowa jest bardzo prosta. Przedstawia dwóch nagich mężczyzn, jeden dzierży miecz, drugi sierp, a między nimi spoczywa snopkę zboża przepasany szarfą przyjaźni. Zboże identyfikujemy jako Wielkopolskę, postać z sierpem w zamian za swoją rolę „karmiciela” otrzyma opiekę ze strony postaci z mieczem. Płaskorzeźba przedstawia rolę Polaków, czyli tych którzy będą utrzymywać dobrych nazistów, w zamian za co otrzymają nowe tereny do życia oraz ochronę. Socrealizm przejął to przedstawienie, ponieważ wpisało się ono w retorykę ich narracji, a w przypadku przedstawienia, wystarczy podmienić miecz na młot i otrzymujemy wykładnię socjalistycznego braterstwa i jedności ludzi pracy.

Warto pamiętać, co dzieje się w sytuacji, w której polityka dyktuje to co obowiązuje w sztuce. Niebezpieczne są polityczne pomniki czy architektura w służbie władzy. Doświadczenie z socrealizmem pokazuje, że zazwyczaj ta estetyka szybko się wyczerpuje, a dziś bardziej śmieszy niż zachwyca. Płaskorzeźba, podobnie jak Zamek, są świadkami różnych historii oraz prób zniewolenia czy agresji.

SŁOWNICZEK:

atrybut – przedmiot lub symbol pozwalający zidentyfikować przedstawioną postać, dodany jako jej znak rozpoznawczy; niektóre atrybuty oderwane od postaci nabierają znaczenia symbolu np. baranek – symbol Jezusa Chrystusa.

autochton – rdzenny mieszkaniec danego obszaru.

autoportret – portret własny artysty, w kulturze europejskiej pojawił się już w średniowieczu, może być przedstawieniem w formie obrazu, fotografii czy rzeźby.

autoprezentacja – sposób zaprezentowania siebie.

Aztekowie – grupa rdzennych mieszkańców zasiedlających obszar centralnego Meksyku Ich największe miasto to obecnie część miasta Meksyk.

biseksualizm – orientacja seksualna, skłonność do partnerów tej samej płci, jak i przeciwnej.

dadaizm - międzynarodowy ruch artystyczno-literacki w sztuce XX wieku, którego głównymi hasłami były: dowolność wyrazu artystycznego, zerwanie z wszelką tradycją i swoboda twórcza odrzucająca istniejące kanony.

estrydyentyzm – latynoamerykańska wersja dadaizmu.

feminizm – ruch społeczno-polityczny, który działa na rzecz zmiany sytuacji kobiet w życiu publicznym i społecznym.

fotografia – fotografia, wcześniej deprecjonowana i uważana za nie sztukę, została pojęta jako samodzielne dzieło stosunkowo późno, bo dopiero u schyłku XIX wieku.

grafika – jeden z podstawowych działów sztuk plastycznych obejmujący techniki warsztatowe pozwalające na powielanie rysunku na papierze lub tkaninie z uprzednio przygotowanej formy druku (płyty metalowej, klocka drzeworytniczego itp.).

ikona – w terminologii historii sztuki obraz kultowy, ukształtowany w sztuce wschodnio-chrześcijańskiej wyobrażający osoby święte, sceny biblijne. Ikona była związana ściśle z liturgią. Potocznie; osoba lub rzecz, która jest rozpoznawalna na przykład ikoną mody i stylu od wielu lat zostaje Coco Chanel, a w muzyce popularnej - Madonna. Współcześnie nie każda rozpoznawalna lub popularna medialnie postać zostanie w przyszłości ikoną. Należy rozróżnić to, co jest „na czasie”, obecnie modne, od tego, co wytrzyma próbę czasu, by w przyszłości zostać ikoną.

kolekcja – świadomie zgromadzony zbiór przedmiotów o ściśle ustalonym charakterze. np. sztuki, monet, żelazek. Kolekcje prywatne często stawały się podstawą dla dzisiejszych muzeów. Kolekcjonowanie czy budowanie kolekcji to nie jest „zbieractwo” wszystkiego, jest to bardzo świadome działanie.

komunizm - ideologia i doktryna społeczna postulująca zbudowanie społeczeństwa bezklasowego, opartego na społecznej własności środków produkcji i równym podziale dóbr.

konkwista - wyprawy zbrojne Hiszpanów odbywające się pod koniec wieku XV i w wieku XVI, mające na celu zdobycie konkretnego terytorium, głównie w Ameryce Południowej i Środkowej oraz w Azji.

la Casa Azul – po hiszpańsku „niebieski dom”, dom rodzinny Fridy Kahlo zbudowany przez jej ojca. Obecnie muzeum sztuki Fridy Kahlo i Diega Riverę, po śmierci Fridy zapisany jako dobro narodowe. Muzeum można zwiedzić wirtualnie:

<http://www.museofridakahlo.org.mx/esp/1/el-museo/la-casa/la-casa-azul>

Majowie - grupa rdzennych mieszkańców zasiedlających obszar południowego Meksyku między rokiem 300 do 1500.

malarstwo – dziedzina sztuk plastycznych, której istotą jest posługiwanie się linią i barwą (niekiedy tylko plamą barwną) i którego obraz jest zasadniczo dwuwymiarowy.

metys – osoba, której jeden z rodziców jest Indianinem lub Indianką, a drugi należy do rasy białej.

mural – nazwa pochodzenia hiszpańskiego oznaczająca w skrócie dzieło dekoracyjnego malarstwa ściennego, najczęściej jest ono monumentalne. Murale można zdefiniować jako wielkoformatową grafikę na ścianach budynków.

pauperyzm – stan zubożenia społeczeństwa lub kraju.

Polio – inaczej Choroba Heinego-Medina, ostra wirusowa choroba zakaźna. W 2001 roku WHO (Światowa Organizacja Zdrowia) uznała, że mieszkańcom Europy nie zagraża wirus polio - wszystko dzięki powszechnym, obowiązkowym szczepieniom przeciwko chorobie. Jednak wirus polio wciąż jest obecny w ubogich krajach Afryki i Azji (głównie Indiach, Pakistanie, Afganistanie i Nigerii).

portret – przedstawienie malarskie, rzeźbiarskie, graficzne lub rysunkowe wyglądu konkretnego człowieka (modela).

realizm magiczny – tendencja artystyczna w sztukach wizualnych nazwana po raz pierwszy w latach 20. XX wieku w odniesieniu do nowego nurtu zwanego „Nowym obiektywizmem”. Wtórnie zaadaptowany w literaturze, w której oznacza połączenie elementów fantastycznych z realnymi. Nurt przyjął się w twórczości pisarzy Ameryki Łacińskiej takich jak: Julio Cortazar (*Gra w klasy*), czy Gabriel Marquez (*Sto lat samotności*).

rebozo – typ chusty tradycyjnej dla kultury Mezoameryki (Ameryki Środkowej), służy także do noszenia dzieci. Element stroju kobiecego typowego dla wszystkich warstw społecznych.

rysunek – dziedzina sztuk plastycznych, w której wypowiedź artystyczna stanowi dzieło wykonane głównie na papierze (w starożytności na papirusie, w średniowieczu na pergaminie) – ołówkiem, kredką, węglem, piórem, pędzelkiem.

stylizacja – występuje w sztukach plastycznych, teatrze, muzyce czy w literaturze, jest to świadome kształtowanie dzieła w sposób podobny do innych bardziej znanych. W literaturze może występować stylizacja językowa. Na przykład Henryk Sienkiewicz w powieściach historycznych stylizuje język narracji na język staropolski. W sztukach wizualnych artysta stylizuje swoje dzieło przez technikę, opracowanie formy, stosowanie określonych barw na dzieło innego malarza lub w duchu konkretnej epoki. Przykładem może być Zamek Cesarski w Poznaniu, który mimo budowy na początku XX wieku (1905-1910r.), był stylizowany na architekturę romańską. Potocznie stylizacja to staranne oraz precyzyjne kształtowanie np. wizerunku ubrania, fryzury, makijaży. Słowo w takim kontekście jest nadużywane, pojawiają się styliści paznokci czy jedzenia, odbiega to bardzo mocno od pierwotnego znaczenia tego pojęcia.

surrealizm – kierunek w sztuce ukształtowany w latach 20. XX wieku. Wyrósł z zafascynowania światem podświadomości, przypadku, snu, halucynacji i niezwyklejmi stanami psychicznymi, pobudzającymi wyobraźnię artysty. Surrealizm to nie tylko malarstwo, fotografia i rzeźba, ale także film, teatr oraz literatura w tym czasopismo. Najbardziej znani przedstawiciele to: Andre Breton (w 1924 ogłosił *Manifest surrealistyczny*), Salvador Dali, Max Ernst, Giorgio Chirico. W Polsce można wymienić twórczość Kazimierza Mikulskiego czy Erny Rosenstein.

sztuka tradycyjna lub etniczna - twórczość taka jak ceramika, garncarstwo, malarstwo czy rzeźba artystów bez wykształcenia akademickiego. Najczęściej związana z danym regionem zamieszkania. O sztuce etnicznej rodzimej możemy mówić także w Polsce, ponieważ każdy z regionów wykształcił inny styl np. stroju tradycyjnego: krakowski, mazowiecki, łowicki itp. W przypadku tradycyjnych wzorów w naszym kraju, dobrze widać różnorodność w charakterze zdobień pisanek wielkanocnych lub w pieśniach tradycyjnych, które zależne są od regionu.

Tehuana – kobieta pochodząca z regionu na południu Meksyku - Tehuantepec. Odznacza się charakterystycznym ubiorem – długimi sukniami oraz kolorowymi bluzami z rebozo. Strój ten w przypadku Fridy stał się elementem tożsamości – manifestacji własnego meksykańskiego pochodzenia.

Zapatyści – rewolucjoniści którzy popierali Emiliana Zapatę w czasie Rewolucji Meksykańskiej w 1910-1917. W wyniku rewolucji w Meksyku doszło do uchwalenia konstytucji oraz szeregu zmian społecznych.

BIBLOGRAFIA

Diego i Frida, Jean-Marie, Gustave Le Clézio, przeł. Katarzyna Bartkiewicz, Wydawnictwo WAB 2009.

Frida: życie i twórczość Fridy Kahlo, Hayden Herrera, przeł. Barbara Cendrowska, Świat Książki, 2003.

Frida, Bárbara Louise Mujica, przeł. Barbara Kopeć-Umiastowska, Burda Publishing Polska, Muza SA. 2015.

Frida Kahlo 1907-1954 cierpienie i pasja, Andrea Kettenmann, przeł. Edyta Tomczyk, Warszawa Editpresse Polska, 2005.

Frida Kahlo, Serie: Wielka Kolekcja Sławnych Malarzy, Nr. 35, Poznań, Oxford Educational 2007.

Kahlo, Gerry. Souter, przeł. Małgorzata Florczak; Firma Księgarska Jacek i Krzysztof Olesiejuk-Inwestycje 2007.

ARTYKUŁY

<https://i-d.vice.com/pl/article/wjxe8b/alfabet-fridy-kahlo>

<http://niezlasztuka.net/o-sztuce/diego-rivera-i-kochajace-go-kobiety-angelina-beloff-frida-kahlo/>

<http://www.rozswietlamykulture.pl/reflektor/2014/11/13/jak-to-jest-z-frida-kahlo/>

<https://news.artnet.com/art-world/madonnas-art-collection-277970>

<http://zientek.blog.pl/2016/07/06/cierpienie-w-egzotycznych-kolorach-szkic-o-frida-kahlo/>

<http://cojestgrane24.wyborcza.pl/cjg24/1,13,21663077,0,Wystawa--quot-Frida-Kahlo-i-Diego-Rivera--Polski-k.html>